

ДЕРЖАВНА ГРОШОВА ДОПОМОГА ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

В статті аналізуються види державної грошової допомоги, які передбачені чинним законодавством України щодо дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб з їх числа. Сформульовані пропозиції по удосконаленню законодавства про державну соціальну допомогу, застосуванню нових підходів у забезпеченні такою допомогою зазначених осіб.

Ключові слова: державна соціальна допомога; державна грошова допомога; діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування; повне державне забезпечення; прийомні діти; випускники закладів для дітей-сиріт; особи з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

В статье анализируются виды государственной денежной помощи, предусмотренные действующим законодательством Украины по отношению к детям-сиротам и детям, лишенным родительского попечения, а также лицам из их числа. Сформулированы предложения по усовершенствованию законодательства о государственной социальной помощи, применению новых подходов в обеспечении такой помощью вышеуказанных лиц.

Ключевые слова: государственная социальная помощь; государственная денежная помощь; дети-сироты и дети, лишенные родительского попечения, полное государственное обеспечение; приемные дети, выпускники учреждений для детей-сирот и детей, лишенных родительского попечения; лица с числа детей-сирот и детей, лишенных родительского попечения.

The article is devoted to the analysis of types of the state monetary (financial) aid, foreseen by the current Ukrainian legislation for children-orphans and children who lost the parental care, as well as persons with the same status. The elaborated proposals on improvement of the legislation concerning the state social aid, as well as introducing new approaches of its granting to the mentioned persons.

Key words: state social (assistance); state monetary (financial) aid (assistance); children-orphans and children who lost the parental care; full state financing; adopted children; children-graduates from institutions for children-orphans; persons from the category of children-orphans and children who lost the parental care.

Українська держава визнає одним із пріоритетних напрямів своєї соціальної політики правовий та соціальний захист дітей, і насамперед дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. В сучасних умовах розвитку суспільства важливим завданням є забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіти, соціальний захист і всебічний розвиток. Забезпечення зазначених інтересів дитини відповідно до ст. 11 Закону України «Про охорону дитинства»¹ від 26 квітня 2001 р. є предметом основної турботи та основним обов'язком батьків. У зв'язку з відсутністю чи неналежним батьківським піклуванням турботу про дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, конституційна норма статті 52 покладе на державу, яка в цьому випадку бере на себе виконання батьківських обов'язків з утримання і виховання цих дітей. Зазначена норма в свою чергу зобов'язує державу здійснювати політику з пошуку нових ефективних шляхів соціальної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, удосконалення системи існуючих державних заходів із забезпечення інтересів таких дітей. Система соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, є важливою складовою частиною всього комплексу заходів державної політики щодо створення умов з пом'якшення несприятливих наслідків сирітства і надання можливостей цим дітям мати сімейне оточення.

Під заходами соціального захисту щодо дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, розуміються види соціального захисту, які в переважній більшості здійснюються через таку організаційно-правову форму, як державна соціальна допомога. Державні соціальні допомоги у загальній системі соціального захисту є одним із самостійних видів матеріального забезпечення непрацездатних громадян, малозабезпечених сімей, сімей з дітьми та інших осіб, в тому числі дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Дослідженнями питань державної соціальної допомоги, державної допомоги сім'ям з дітьми, державних допомог у зв'язку з народженням і вихованням дитини займалися В. Л. Стрепко², Л. В. Кулачок³, О. С. Пономаренко⁴, О. М. Потопахіна⁵ вивчала проблематику державної соціальної допомоги стосовно дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в дисертаційному дослідженні соціального захисту цієї категорії дітей. Водночас питання державної грошової допомоги дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, як однієї із форм державної соціальної допомоги потребує ґрунтовного розгляду. Тому метою запропонованої публікації є дослідження системи державної соціальної допомоги таким дітям, окремого вивчення грошової форми зазначеної допомоги та формулювання пропозицій стосовно удосконалення законодавства щодо надання державної грошової допомоги цій категорії дітей, застосування нових підходів у забезпеченні їх такою допомогою.

Під соціальною допомогою розуміють гарантовані, врегульовані нормами права разові або періодичні виплати соціально-аліментарного характеру, або набір товарів і послуг, що надаються з метою матеріальної підтримки громадян, які через певні соціальні обставини, передбачені законом, потребують та-

кої допомоги. Соціальна допомога застосовується для регулювання рівня життя населення і передбачає надання послуг і матеріальних ресурсів у різних формах, що фінансуються зазвичай із загальних доходів держави і надаються на основі перевірки потреб або засобів існування⁶. Як зазначають дослідники, зокрема О. Л. Іванова⁷, в Україні існують такі види і форми соціальної допомоги: матеріальна допомога, спрямована на підвищення рівня добробуту особи, що надається у таких формах: грошова (грошові виплати готівкою); безготівкова (зменшення фінансових зобов'язань особи – вартості товарів або послуг у вигляді пільг на оплату вартості, субсидій, зменшення податкових зобов'язань); близька до готівки (використання певних заміників грошей – спеціальних талонів, карток тощо, які дають право на отримання товару або послуг безоплатно чи за зменшеною вартістю); натуральна; послуги.

Зазначена класифікація форм державної соціальної допомоги дозволяє констатувати, що питання надання такої допомоги, що так чи інакше стосується дітей, в тому числі і дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, регулюється низкою нормативно-правових актів. Основу їх становлять Закони України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»⁸ від 21 листопада 1992 р., «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»⁹ від 1 червня 2000 р., «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення»¹⁰ від 12 грудня 1991 р., «Про реабілітацію інвалідів в Україні»¹¹ від 6 жовтня 2005 р., «Про охорону дитинства», «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам»¹² від 16 листопада 2000 р., «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»¹³ від 28 лютого 1991 р., «Про соціальні послуги»¹⁴ від 19 червня 2003 р., «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю»¹⁵ від 21 червня 2001 р. Поняття «державна соціальна допомога» фактично охоплює більшість видів соціального захисту населення. Водночас предметом регулювання законів, якими передбачається надання державної соціальної допомоги, не охоплюються всі види такої допомоги, а лише її грошова форма. Тому вбачається доцільною зміна назв законів, які регулюють питання надання та отримання державної соціальної допомоги, відповідно до безпосереднього предмета регулювання закону, а саме: в назві має бути відображено, що ним визначаються норми щодо державної грошової допомоги.

Чинним законодавством України передбачаються різні види державної грошової допомоги, що надається дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, а також особам з їх числа. Вони є як загального характеру, так і такі, що стосуються безпосередньо тільки зазначеної категорії осіб. Всі види державних грошових допомог можна класифікувати за двома основними критеріями. Зокрема, такі критерії слід розрізняти: або залежно від віку дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування, або залежно від форми влаштування такої дитини (інтернатні заклади, сімейні форми виховання зазначених дітей).

У разі влаштування дитини в сім'ї опікунів, піклувальників, регулювання питання надання державних грошових допомог здійснюється відповідно до Законів України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про державну

соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям». Порядок призначення і виплати таких допомог визначений постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1751 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми»¹⁶, наказом Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства фінансів України, Міністерства охорони здоров'я України від 30 квітня 2002 р. № 226/293/169 «Про затвердження Порядку надання державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам»¹⁷, постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. № 250 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям»¹⁸, постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2005 р. № 823 «Про затвердження Порядку надання одноразової допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, після досягнення ними 18-річного віку»¹⁹, постанови Кабінету Міністрів України від 5 квітня 1994 р. № 226 «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування»²⁰. Відповідно до зазначених нормативно-правових актів на дітей, які перебувають під опікою, піклуванням, надаються одноразова допомога при народженні дитини; допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку; допомога на дітей, які перебувають під опікою, піклуванням; допомога дітям-інвалідам; допомога малозабезпеченим сім'ям; одноразова допомога дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, після досягнення ними 18-річного віку, яка на 2009 рік становить 1590 гривень. Крім цього, діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, що перебували під опікою (піклуванням) при працевлаштуванні після закінчення навчального закладу, отримують одноразову грошову допомогу в розмірі шести прожиткових мінімумів, а також одяг і взуття або грошову компенсацію у розмірі не менш як 16 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

На дітей, які влаштовані до прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу, надаються державні грошові допомоги відповідно до ст. 25 Закону України «Про охорону дитинства», постанов Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 565 «Про затвердження Положення про прийомну сім'ю»²¹, від 26 квітня 2002 р. № 564 «Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу»²², від 31 січня 2007 р. № 81 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «...гроші ходять за дитиною»²³ та вищезазначеної постанови Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2005 р. № 823. Нормами зазначених документів передбачено державну соціальну допомогу на кожну прийомну дитину чи дитину-вихованця у розмірі двох прожиткових мінімумів для дітей відповідного віку та одноразову допомогу дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, після досягнення ними 18-річного віку. Водночас як зазначеними норма-

тивно-правовими актами щодо прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу, так і Законом України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» не передбачається надання допомоги на дитину-інваліда прийомним батькам, батькам-вихователям, якщо в цих формах сімейного влаштування утримуються та виховуються діти, що мають інвалідність²⁴. Тому серед осіб, які можуть звернутися із заявою про призначення державної соціальної допомоги на дитину-інваліда відповідно до ст. 8 Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», доцільно передбачити прийомних батьків та батьків-вихователів.

Перебування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в закладах для цієї категорії дітей є найменш прийнятним з точки зору як необхідності для повного і гармонійного розвитку її особи зростати в сімейному оточенні, так і економічної доцільності.

Утримання дітей-сиріт чи дітей, позбавлених батьківського піклування, в закладах для цієї категорії дітей, здійснюється за рахунок повного державного забезпечення. Стаття 8 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» встановлює, що вартість повного державного забезпечення у грошовому еквіваленті для дітей віком від народження до трьох років, від трьох до семи років, від семи до десяти років, від десяти до чотирнадцяти років, від чотирнадцяти до вісімнадцяти років та осіб із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до двадцяти трьох років визначається відповідно до Закону України «Про прожитковий мінімум»²⁵ від 15 липня 1999 р. Отже, всі витрати, пов'язані з утримання та вихованням дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб з їх числа повинні розраховуватися, виходячи з базового державного соціального стандарту (прожитковий мінімум), відповідно до Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»²⁶ від 5 жовтня 2000 р.

Варто також відмітити деякі особливості перерахування коштів на дитину-сироту чи дитину, позбавлену батьківського піклування, у випадку її перебування в інтернатному закладі. Перерахування коштів здійснюється шляхом переведення їх на відкритий в банківській установі особистий рахунок дитини. Зокрема, така процедура встановлена для виплати допомоги при народженні дитини та державної соціальної допомоги дітям-інвалідам згідно Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми, а також Порядку виплати державної допомоги при народженні дитини в разі її влаштування до дитячого закладу (будинку дитини) на повне державне утримання²⁷, затверженого наказом Міністерства праці та соціальної політики України та ряду інших міністерств від 19 травня 2008 р., Порядку надання державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам. Слід зауважити, що процедура звернення керівника закладу для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, законодавчо чітко не врегульована. Це, в першу чергу, стосується ст. 8 Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», в якій серед осіб, що мають право на звернення за допомогою, керівники закладів відсутні.

Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, після досягнення повноліття переходять в іншу категорію осіб, а саме: вони вже є особами з числа таких дітей. Залежно від того, який шлях в подальшому оберуть такі особи – працевлаштування чи продовження навчання в навчальних закладах 1–4 рівнів акредитації – залежатимуть фінансові зобов'язання держави перед цією категорією громадян.

Якщо вибором випускника закладу для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, стане працевлаштування, то відповідно до ст. 39-9 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» та підпунктів 4, 5 пункту 13 постанови Кабінету Міністрів України від 5 квітня 1994 р. № 226 «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування» вони мають право на отримання одноразової грошової допомоги в розмірі шість прожиткових мінімумів. Крім того, при працевлаштуванні зазначені випускники, які перебували на повному державному утриманні, забезпечуються одягом, взуттям, м'яким інвентарем і обладнанням на суму не менш як 40 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або за їх бажання вони можуть отримати грошову компенсацію. Варто зауважити, що порядок надання державної грошової допомоги при працевлаштуванні осіб з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, чинним законодавством чітко не визначений.

Рішення дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, а також осіб з їх числа, про подальше підвищення освітнього рівня та здобуття професії у професійно-технічних і вищих навчальних закладах є найприйнятнішим для особи з погляду, як реалізації права на належне матеріальне забезпечення з боку держави, так і спроможності конкурувати на ринку праці як кваліфікованого спеціаліста, а також можливості забезпечити для себе та своєї сім'ї достатній життєвий рівень²⁸.

Для забезпечення можливості зазначених осіб належно реалізувати свої здібності в освітній сфері чинним законодавством України встановлено ряд заходів, спрямованих на посилення соціальної захищеності таких осіб в цей період, а також стимулювання їх зацікавленості в якісному здобутті освіти. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» учні та студенти з числа таких осіб забезпечуються повним державним утриманням та стипендією, їм також виплачується щорічна допомога для придбання навчальної літератури в розмірі трьох місячних стипендій. Зазначеній категорії осіб щорічно виплачується матеріальна допомога у розмірі не менш як 8 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 2261. Під час канікул учні та студенти з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, забезпечуються грошовими виплатами на проїзд. Особам, що не виїжджають до місць організованого відпочинку, а також тим, що хворіють, виділяються грошові кошти на харчування та побутові потреби.

Учні чи студенти з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, що виховувалися у прийомних сім'ях і дитячих будинках сімейного типу, за їх бажанням зараховуються на повне державне утримання або продовжують отримувати соціальну допомогу. Необхідно відзначити, що процедура можливого отримання повнолітньою особою соціальної допомоги законодавчо належно не врегульована, оскільки така допомога виплачувалася прийомним батькам та батькам-вихователям на дитину, а не дитині-сироті чи дитині, позбавленій батьківського піклування.

Випускники навчальних закладів із числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, згідно з вищезазначеною статтею 8 забезпечуються одноразовою грошовою допомогою в розмірі двох прожиткових мінімумів для осіб відповідного віку, а також одягом і взуттям (за їх бажанням їм може бути надано компенсацію вартості для їх придбання). Вказана норма закону потребує свого уточнення й чіткого визначення, оскільки на практиці застосовується лише до випускників у разі їх працевлаштування, що не узгоджується з буквальною постановкою ст. 8 та зі ст. 25 і 39-9 зазначеного вище закону. Крім того, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 226 державна грошова допомога при працевлаштуванні після закінчення навчально-виховних та вищих навчальних закладів становить, як відомо, 6 прожиткових мінімумів. У зв'язку з цим необхідно чітко розмежувати зазначені грошові допомоги щодо порядку їх надання та виплачуваної суми. Зокрема, з метою запобігання неузгодженостям розмірів допомог, встановлених законом і підзаконними нормативно-правовими актами (у разі, якщо передбачений останніми розмір є більшим), доцільно встановлювати нижню межу розміру допомоги, наприклад, «у розмірі не менше...».

Аналіз чинного законодавства України щодо надання дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, державної грошової допомоги свідчить про безсистемність, розпорошеність по численних нормативно-правових актах різної юридичної сили, неузгодженість як із законами, так безпосередньо підзаконних нормативно-правових актів між собою, відсутність чітко визначеного порядку надання державних грошових допомог та структурованості за категоріями залежно від влаштування дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування, невідповідність нормам основних базових законів у сфері державних соціальних стандартів і державних соціальних гарантій тощо.

У зв'язку з вищевикладеним та з метою удосконалення чинного законодавства України щодо соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб з їх числа, забезпечення адекватності надаваних державних грошових допомог та їх розмірів реальним умовам життя таких осіб вбачається доцільним запропонувати:

1. Привести у відповідність із предметом регулювання Закони України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» та інші закони щодо зміни назв «Про державну грошову допомогу...»;

2. Внести зміни до Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», виклавши його в новій редакції і надавши його нову назву «Про додатковий соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб з їх числа». Нова редакція закону не повинна містити норм, які не стосуються соціального захисту таких осіб. Зокрема, виключити з його положень повноваження служб у справах дітей, функції органів опіки та піклування, порядок створення банків даних про дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, про сім'ї потенційних усиновителів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів тощо. Новий закон має бути належно структурований за розділами. До основних розділів доцільно включити розділи щодо: загальних положень; визначення статусу дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування; окремо розділи щодо державної підтримки стосовно основних соціальних прав дитини на охорону здоров'я, освіту, соціальні послуги, житло, працевлаштування; міжнародного співробітництва; відповідальності за порушення законодавства; прикінцевих положень.

3. Узгодити підзаконні нормативно-правові акти у сфері соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, з базовими Законами України «Про прожитковий мінімум» і «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» щодо заміни вживаного «неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» на «прожитковий мінімум». Зокрема, це стосується постанови Кабінету Міністрів України від 5 квітня 1994 р. № 226 «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування».

4. Структурувати види державних грошових допомог, що надаються всім категоріям дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також особам з їх числа; чітко визначити призначення цих допомог та співвідношення їх розмірів з реальними потребами таких осіб і врегулювати зазначені питання окремим розділом запропонованого вище закону.

5. Доповнити перелік осіб, які можуть звернутися із заявою про призначення державної соціальної допомоги на дитину-інваліда відповідно до ст. 8 Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», прийомними батьками та батьками-вихователями.

6. Передбачити для кожної дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування, яка перебуває у закладі для таких дітей, надання щорічної державної грошової допомоги для забезпечення її одягом та взуттям залежно від потреб цієї дитини.

7. Прийняти нормативно-правові акти щодо порядку надання державної грошової допомоги при працевлаштуванні осіб з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та у разі вступу на навчання до професійно-технічних і вищих навчальних закладів.

8. Визначити порядок надання учням та студентам із числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, що виховувалися в прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу, щомісячної державної грошової допомоги (замість повного державного забезпечення).

1. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142. 2. *Стренко В. Л.* Правові засади регулювання соціальних допомог в Україні: Автореф. дис... канд. юрид. наук. – К., 2007. – 16 с. 3. *Кулачок Л. В.* Державна допомога сім'ям з дітьми як форма соціально-правового захисту: Автореф. дис... канд. юрид. наук. – Х., 2003. – 19 с. 4. *Пономаренко О. М.* Правове регулювання соціального забезпечення допомогами у зв'язку з народженням та вихованням дитини: Автореф. дис... канд. юрид. наук. – Х., 2005. – 20 с. 5. *Потопихіна О. М.* Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Автореф. дис... канд. юрид. наук. – О., 2008. – 20 с. 6. Соціальна держава: український вибір: Монографія / За ред. В. А. Гошовської, Л. І. Ільчука. – К.: ЦПСД, 2007. – 345 с. 7. Введення в соціальну роботу: Навч. посіб. – К.: Фенікс, 2001. 8. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 5. – Ст. 21. 9. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 1 червня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 35. – Ст. 290. 10. Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення: Закон України від 12 грудня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 11. – Ст. 152. 11. Про реабілітацію інвалідів в Україні: Закон України від 6 жовтня 2005 р. // Відомості Верховної Ради. – 2006. – № 2–3. – Ст. 36. 12. Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам: Закон України від 16 листопада 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 1. – Ст. 2. 13. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28 лютого 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 16. – Ст. 200. 14. Про соціальні послуги: Закон України від 19 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 358. 15. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 42. – Ст. 213. 16. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 52. – Ст. 2365. 17. Про затвердження Порядку надання державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам: Наказ Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства фінансів України від 30 квітня 2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – № 24. – Т. 2. – Ст. 1191. 18. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. // Урядовий кур'єр. – 2003. – 12 березня. – № 46. 19. Про затвердження Порядку надання одноразової допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, після досягнення ними 18-річного віку: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2005 р. // Офіційний вісник України. – 2005. – № 35. – Ст. 2116. 20. Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 1994 р. // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> 21. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 565 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 18. – Ст. 926. 22. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 564 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 18. – Ст. 925. 23. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною»: постанова Кабінету

Міністрів України від 31 січня 2007 р. № 81 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 8. – Ст. 293. **24.** *Макійчук Т.М.* Правове становище дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що мають інвалідність // Держава і право: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Вип. 45. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. – С. 358. **25.** Про прожитковий мінімум: Закон України від 15 липня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 38. – Ст. 348. **26.** Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 5 жовтня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 48. – Ст. 409. **27.** Про затвердження Порядку виплати державної допомоги при народженні дитини в разі її влаштування до дитячого закладу (будинку дитини) на повне державне утримання: Наказ Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства фінансів України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 19 травня 2008 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 41. – Ст. 1373. **28.** Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.